

Параскевін, А. Звод апостальскіх цэркваў Шуміліншчыны / А. Параскевін // Герой працы (Шуміліна). – 2006. – 7 ліп. – С. 6 ; 11 ліп. – С. 3 ; 14 ліп. – С. 7.

ЗВОД АПОСТАЛЬСКІХ ЦЭРКВАЎ ШУМІЛІНШЧЫНЫ

Шумілінскі край праз смагу стагоддзяў меў нямала храмаў, дзе вернікі маглі перахрысціцца, паставіць свечку на спачын ці «за здравіе». Час зрабіў сваю не ва ўсім удзячную справу: руйнаваліся цэрквы, знішчаліся-пераплаўляліся царкоўныя званы.

Раскідаць камяні няцяжка, куды больш няпроста іх збіраць. Паціху аднаўлялася вера ў слова Хрыста, святары рабілі многае, каб ранейшыя храмы сталі не толькі напамінкам.

А пакуль пералічым апостальскія цэрквы на Шуміліншчыне, якія дзейнічалі да «савецкага» знішчэння. Збіраў звесткі аб храмах даўні сябар газеты А. Параскевін.

Ільінскі храм, вёска Слабада

Да вайны Слабада (старая назва вёскі Жарабычы) паселішчам была вялікім: тры доўгія вуліцы, узбоч якіх раслі старыя ліпы. На цэнтральнай вуліцы на горцы стаяла царква, узведзеная з чырвонай цэглы. Фасад быў дэкарыраваны рустам, згрупаванымі і адзіночнымі паўкалонамі, карнізамі і паяскамі, арачнымі аконнымі праёмамі. Заканчвалася архітэктурнае збудаванне гранёным барабанам з шатром, які вянчаўся галоўкай залацістага колеру, падобнай на цыбуліну. На ўсход ад царквы былі старыя могілкі.

На храме меліся тры вялікія купалы, званіца. На званіцы – тры званы: адзін вялікі і два малыя.

Настаяцелі храма: іерэй Гнядоўскі, іерэй Каранеўскі (у абодвух святароў імя і імя па бацьку невядомы). Пры іерэі Гнядоўскім службу нёс званар Арэст Маркавіч Марчанка, прозвішча, імя і імя па бацьку дыякана невядомы. Пры іерэі Каранеўскім службу нёс дыякан Восіп Савіцкі, а званаром служыў Сяргей Аляксандравіч Савіцкі.

У 1935 годзе храм зачынілі, іерэя Каранеўскага і дыякана Савіцкага арыштавалі з НКУС. Лёс іх невядомы. Званар С. А. Савіцкі доўгі час хаваўся ад НКУС, быў у вышуку, затым пражываў у Віцебску.

З 1935 па 1941 год у будынку храма быў склад.

У час Вялікай Айчыннай вайны ў будынку храма быў разгорнуты нямецкі шпіталь. У 1944 годзе храм быў часткова разбураны артылерыяй. Сцены разабраны ў пачатку 50-х гадоў. Цяпер на месцы храма – будынак магазіна.

Мішневіцкі Нікольскі храм

Месціўся ў вёсцы Мішневічы. Дата ўзвядзення не вызначана. Храм уяўляў сабой высокае збудаванне з чырвонай цэглы, звонку двух'яруснае, атынкаванае, памер 12х12 метраў, з чатырма франтонамі, адным купалам. Было тры ўваходы, на другім ярусе частыя размешчаныя вузкія вокны.

На пачатку XX стагоддзя настояцель храма – іерэй Фёдар Высоцкі. Айцец Фёдар быў адукаваным чалавекам і духоўным пастырам. Ён наладзіў узвядзенне царкоўнапрыходскай чатырохкласнай школы за кошт сродкаў паствы. У 1914–1917 гадах у час Першай сусветнай вайны арганізаваў прыхаджан на будаўніцтва абарончых збудаванняў у мястэчку Ула і пад Полацкам, калі нямецкія войскі прарвалі фронт.

Настаўніцы царкоўнапрыходскай школы – Таццяна Іванаўна Цітова, Марыя Мікалаеўна Высоцкая, Надзея Іосіфаўна Сахаравы – былі высокаадукаванымі людзьмі, вялі вялікую работу па духоўнаму выхаванню прыхаджан храма і вучняў школы. У 30-х гадах усе яны пакутавалі ў сталінскіх лагерах у Сібіры, як і многія прыхаджане.

Нікольскі храм быў зачынены Савецкай уладаю ў сярэдзіне 20-х гадоў. У час Вялікай Айчыннай вайны тут знаходзіўся нямецкі штаб. У 1953 годзе храм быў разбураны, сцены яго ўзарвалі, на падмурку ўзведзены двухпавярховы жылы дом.

Праваслаўны храм у вёсцы Чысці Сіроцінскага сельсавета

Назва храма не захавалася, час будаўніцтва невядомы. Са слоў старажылаў вядома, што храм быў драўляны. Узводзіўся ў 20-я гады. Тады савецкая прапаганда шырока выкарыстоўвала міф аб «правальванні» храмаў (яны разбіраліся ноччу), каб пастрашыць вернікаў. На месцы знесеннага храма застаўся камень-валун, на якім, па аповедах відавочцаў, гарэла нязгасная свечка. Яе бачылі толькі на адлегласці, асабліва па начах, калі ж чалавек набліжаўся да каменю, свечка знікала.

У 20-я гады рашэннем мясцовых уладаў, якім нязгасная свечка не давала спакою, валун быў адцягнуты ўбок. Цяпер камень знаходзіцца ў вёсцы Чысці.

Праваслаўны храм у вёсцы Падляшчына (бліз Слабады)

Назва храма не захавалася, дата будаўніцтва невядома. Цяпер вёскі няма. Адно вядома: храм быў драўляны, высіўся побач з дарогай Слабада-Грабніца, бліз падляшчынскага возера, на ўзвышшы.

Разбураны ў 20-х гадах мінулага стагоддзя. Шырока выкарыстоўваўся атэістычны міф аб тым, што храм нібыта правальваўся разам з вернікамі.

Храм Святога Прападобнага Сергія ў вёсцы Лескавічы

Сергіеўскі храм высіцца ў вёсцы Лескавічы. Узведзены на рубяжы XIX–XX стагоддзяў з цэглы і бутавлага каменю. Мае аб'ёмна-прасторавую кампазіцыю з трох частак: двух'ярусная званіца, асноўны аб'ём, трохгранная апсіда з бакавымі алтарамі. Храм – помнік архітэктуры псеўдарускага стылю.

Храм знішчылі вясной 1962 года перад самым Вялікаднем. Купал храма сцягваў тросам гусенічны трактар. У час акта вандалізму цяжарная прыхаджанка Краўчанка Галіна Сяргееўна кінулася пад гусеніцы трактара. Настаяцель храма стаў працаваць у калгасе механізатарам.

Успенскі храм у вёсцы Пабёда Лаўжанскага сельсавета

Успенская царква ў вёсцы Пабёда пабудавана ў канцы XIX стагоддзя з чырвонай цэглы, не атынкавана. Аснову аб'ёмна-прасторавай кампазіцыі складае прадаўгаваты прамавугольнік з трыма гранёнымі апсідамі рознай велічыні. Дах двухскатны, над галоўным фасадам выступае ярусная цыліндрычная вежа. Бакавыя фасады раздзелены пяццю аркамі. На чырвоным фоне сцен кантрастна вылучаюцца былыя дэталі архітэктурнага дэкору.

Царква – помнік архітэктурнага стылю. Храм разбураны ў канцы мая 1959 года. Купал царквы скідвалі тросам, які цягнуў гусенічны трактар. Іконы з храма выносілі і кідалі ў грязь на дарогу. Настаяцель храма з'ехаў у Мінск. Кажуць, што ў трактарыста, які сцягваў тросам купал, згарэў дом, у агні загінула малая дачка.

Шумілінскі Нікольскі храм

Знаходзіўся ў г. п. Шуміліна на вуліцы К. Маркса. Пабудаваны ў 1866 годзе. Кіраваў будаўніцтвам рускі інжынер, генерал-лейтэнант Мельнікаў Павел Пятровіч – міністр шляхоў зносін Расіі. Храм уваходзіў у склад вакзальнага комплексу. У комплекс уваходзілі: будынак вакзала, дэпо, таварная рампа, складскія памяшканні, воданпорная вежа і храм. Храм знаходзіўся за 150 метраў на захад ад вакзала.

Захавалася данясенне ад 6 кастрычніка 1866 года генерала Мельнікава П. П. цару Аляксандру II, якое захоўваецца ў Віцебскім чыгуначным музеі: «Маю гонар давесці да ведама Вашай імператарскай Вялікасці, што гэтага чысла па правядзенні малебна ў 9.30 раніцы адчынены рух на частку дарогі ад Полацка да Віцебска». Вядома з данясення, што ў той жа дзень святар Нікольскага храма правёў малебен, асвяціў вакзал і благаславіў адкрыццё храма.

Храм святога Мікалая Угодніка працаваў да 1944 года. Разабраны нямецкімі войскамі для будаўніцтва бліндажоў у раёне Сіроціна–Жарабычы. Цяпер на месцы храма знаходзіцца прыватны дом.

Храмавы комплекс, вёска Казаногавы

Размяшчаўся ў трох кіламетрах на поўдзень ад вёскі Слабада, меў два храмы імя вялікай пакутніцы Параскевы, названай Пятніцай.

Каменны храм узведзены ў сярэдзіне XIX стагоддзя. Кіраваў будаўніцтвам іерэй Жарабыцкага Ільінскага храма (цяпер вёска Слабада). У канцы XIX стагоддзя за 40 метраў ад каменнага храма ўзведзены драўляны.

У народзе храмавы комплекс называўся Пяценкай. На прыканцы XIX стагоддзя Пяценка – месца паломнікаў Віцебскай і Смаленскай губерній. Крыжовы ход здзяйсняўся тры разы на год па пятніцах – у апошнюю пятніцу перад святам Св. Пятра, Св. Ілы і Св. Пакровы Багародзіцы. Месца будаўніцтва каменнага храма выбрана невыпадкова. Па паданнях у сярэдзіне XIX стагоддзя тут тройчы здзяйсняўся цуд – перанос іконы Прасвятой Багародзіцы з Жарабыцкага храма па паветры.

Храмы разбураны ў канцы 20-х гадоў рашэннем раённых улад. Яны разбіраліся ноччу пажарнай камандай НКУС.

Свята-Ануфрыеўская царква ў г. п. Обаль

Пабудавана ў 1843 годзе. Месца, дзе высіўся храм знаходзіцца на вуліцы Дунічава. Будынак храма драўляны. У 1907 годзе да храма дабудавана званіца.

Царква Св. Ануфрыя – помнік народнага дойлідства. Выканана правамавугольным зрубам з апсідай і бакавымі званіцамі. Да франтальнага фасаду далучалася званіца. Над бляшаным дахам зялёнага колеру і шатром званіцы – цыбулепадобныя купалкі, абшытыя драўніцай. Зрубы на падмурку дзяліліся дванаццаццю вялікімі вокнамі, з іх шэсць – на барабане купала і званіцы і тры малыя – у рызніцах. У інтэр'еры быў разны іканастас.

Храм зачынены ў 20-я гады. Да закрыцця храма тут служыў іерэй Барсукевіч Васіль (айцец Васілій). Будынак храма разабраны ў 1944 годзе для будаўніцтва канторы цагельнага завода.

Прастоўнае свята Святога Ануфрыя – 24 чэрвеня. Цяпер з той мясцовасцю, дзе стаяў храм, расце стары дуб. Па паданнях яму 500 гадоў.

**Антон Параскевін.
Публікацыю падрыхтаваў
Мікалай Барысаў.**